

**Тетяна Бекерська**

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Національного університету “Львівська політехніка”

Навчально-наукового інституту

права, психології та інноваційної освіти

## **РІВНІ ПРАВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ**

Рівноправність між жінками та чоловіками є невід’ємною частиною прав людини і основою демократичного суспільства. Вона передбачає, що жінки й чоловіки мають рівні можливості, права та обов’язки в усіх сферах життя. Україна, як демократична держава, прагне забезпечити гендерну рівність, що є важливою частиною її політики.

Гендерна політика - це політика захисту прав чоловіків та жінок, створення рівних можливостей для реалізації в соціумі чоловіків і жінок.

Гендерна рівність означає, що жінки та чоловіки мають однакові права, обов'язки та можливості в усіх сферах життя. Це включає рівний доступ до освіти, медицини, посад в органах влади та управління, вони мають рівні шанси досягти фінансової незалежності, розвивати власну кар'єру та реалізовувати особисті інтереси. Для досягнення цієї мети важливо розширювати можливості для жінок та залучати чоловіків до процесу.

Принцип гендерної рівності є і частиною Конституції України. Стаття 24 прямо закріплює рівноправність чоловіків та жінок, проголошує, що всі громадяни рівні перед законом і мають однакові права та свободи. Вона забороняє будь-яку дискримінацію за ознаками раси, статі, походження, місця проживання чи мови. Крім того, підкреслює, що держава забезпечує рівність прав, надаючи жінкам рівні можливості з чоловіками в політиці, культурі, освіті, професійній підготовці та оплаті праці.

Україна також підтримує гендерну рівність на міжнародному рівні, ратифікувавши низку важливих документів, таких як Конвенція про ліквідацію

всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про працюючих із сімейними обов'язками та інші міжнародні договори, що захищають права людини.

Відповідно до своїх міжнародних зобов'язань, Україна ухвалила Закон "Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків" від 8 вересня 2005 року. Цей закон спрямований на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

В реалії сьогодення, дана тема є надзвичайно актуальною, оскільки стосується питання війни, коли на захист Батьківщини мужньо стають не лише чоловіки, а й жінки.

Повномасштабне вторгнення росії кардинально змінило пріоритети гендерної політики в Україні, перенісши увагу з подолання стереотипів на питання, пов'язані з безпекою, стійкістю та відновленням. Зараз на перший план виходять такі завдання, як протидія гендерно-зумовленому насильству, що зросло в умовах війни, та забезпечення рівноправної участі жінок у секторі безпеки й оборони, оскільки вони активно долучаються до військової служби. Також украй важливо забезпечити економічну стійкість жінок, які непропорційно постраждали від втрати роботи та вимушеної міграції, а також враховувати гендерну перспективу у всіх планах післявоєнного відновлення країни. Серед тенденцій, що спостерігаються зараз, — руйнування традиційних стереотипів, адже жінки все частіше займають раніше "чоловічі" позиції, але разом з цим загострюються проблеми гендерного розриву в оплаті праці та збільшується навантаження на жінок. Крім того, варто звернути увагу на психологічні наслідки війни для жінок-військовослужбовиць та ризик повернення до застарілих ролей у суспільстві після перемоги.

Найбільшу увагу хочу акцентувати та звернути на сучасний стан жінок у Збройних Силах України, який характеризується безпрецедентним зростанням

чисельності та інтеграції, що стало потужним фактором руйнування гендерних стереотипів, адже жінки масово отримали доступ до бойових посад та активну участь у логістиці, управлінні й на передовій. Проте, попри цей прогрес, їхня служба обтяжена системними та побутовими викликами, що уповільнюють досягнення повної рівності. Додатковим викликом є потреба у спеціалізованій медичній та психологічній допомозі для ветеранок, а також наявність випадків дискримінації та сексуальних домагань у військових колективах, що вимагає від держави посилення механізмів захисту та спрощення процедур отримання статусу учасника бойових дій для всіх жінок, які виконували завдання в зоні бойових дій.

На мою думку, для забезпечення гендерно відповідального відновлення та відбудови України, державна політика має системно інтегрувати гендерну перспективу в усі плани й програми, а не розглядати її як окремий напрям. Тобто, я вважаю, що потреби та інтереси жінок і чоловіків повинні враховуватися на усіх етапах, від розробки стратегій до їх реалізації. Необхідно запровадити гендерний аудит бюджетів, щоб оцінити, як вони впливають на різні групи населення. Крім цього, держава має забезпечити рівну участь жінок і чоловіків в ухваленні рішень на всіх рівнях, що можна досягти, зокрема, через гендерні квоти в робочих групах і консультації з громадськими організаціями. Важливим механізмом є економічне розширення можливостей для жінок, що включає спеціальні програми підтримки жіночого підприємництва та доступ до нових професій, затребуваних під час відбудови. Політика також має враховувати особливі потреби вразливих груп, таких як ветеранки чи внутрішньо переміщені особи, та забезпечити їм доступ до спеціалізованої допомоги. Також, інфраструктура, що відбудовується, повинна бути безпечною та зручною для всіх, що включає будівництво доступних дитячих садків, лікарень та громадських просторів. Найголовніше на мій погляд, це необхідність посилення протидій гендерно-зумовленому насильству, яке зростає в умовах війни, щоб забезпечити захист постраждалих і запобігти його

подальшому поширенню. Впровадження цих підходів допоможе створити не просто відбудовану, а більш стійку та рівноправну Україну.

Щоб зробити вітчизняну гендерну політику більш дієвою та наблизити її до стандартів Європейського Союзу, Україні необхідно комплексно підійти до вдосконалення законодавчої бази, зміцнення інституційної спроможності та підвищення суспільної обізнаності. Перш за все, слід адаптувати національне законодавство, повністю імплементувавши міжнародні конвенції, які посилять захист від насильства та запровадивши ефективні механізми притягнення до відповідальності за дискримінацію. Також, важливо посилити роль та повноваження державних органів, відповідальних за гендерну політику, забезпечивши їх достатнім фінансуванням і налагодивши співпрацю між міністерствами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Необхідно застосовувати підхід гендерного мейнстримінгу, інтегруючи гендерний аналіз у всі сфери державної політики та запроваджуючи гендерно орієнтоване бюджетування, щоб уникнути ненавмисного посилення нерівності. Зрештою, для зміни суспільних установок і подолання стереотипів критично важливим є проведення широких просвітницьких кампаній та включення питань гендерної рівності до навчальних програм, а також збір та аналіз статистичних даних, розбитих за статтю, для ухвалення обґрунтованих рішень.

Я, вирішила порівняти ситуації з гендерною рівністю в Україні з досвідом інших країн, який показує значний і швидкий прогрес, особливо форсований військовою необхідністю, але також виявляє системні прогалини, типові для країн перехідного періоду.

У сфері політичного представництва, рівень участі жінок в українському парламенті (близько 21%) помітно нижчий за середній показник у ЄС (близько 33%) та значно поступається Північним країнам (понад 40%), де паритет часто досягається завдяки законодавчо закріпленим квотам. Порівнюючи з країнами (наприклад, Швеція та Фінляндія), які є світовими лідерами, Україна значно відстає у сфері політичного паритету та економічної рівності. У Швеції, завдяки інституціоналізованому гендерному мейнстримінгу та системі квот,

представництво жінок у парламенті стабільно перевищує 40%, тоді як в Україні цей показник значно нижчий.

У фінансовій сфері Північні країни мають найменший у світі гендерний розрив в оплаті праці (менше 5%), тоді як в Україні він залишається значним, що є загальною проблемою для багатьох країн Східної Європи (наприклад, Польща чи Румунія), де традиційні погляди на розподіл сімейних обов'язків також ускладнюють кар'єрне зростання жінок. Що стосується боротьби з насильством, ратифікація Україною Стамбульської конвенції наблизила її до стандартів таких країн, як Франція чи Іспанія, які мають ефективні національні стратегії протидії домашньому насильству.

Однак, найбільша відмінність і водночас найбільший успіх України спостерігається у секторі безпеки й оборони, де вона, через військову необхідність, максимально швидко зрівнялася з такими країнами-членами НАТО, як США та Канада, повністю відкривши жінкам доступ до бойових посад. Проте, на відміну від армії США, де повністю стандартизовано гендерно чутливе спорядження та інфраструктура, Україна все ще перебуває на етапі подолання гострого побутового дефіциту у війську. Таким чином, Україна демонструє високий потенціал для гендерної рівності, але для досягнення стандартів ЄС їй необхідна системна інституціоналізація, яка передбачає впровадження гендерного бюджетування та посилення прозорості на ринку праці, як це робиться у найбільш розвинених європейських країнах.

На основі порівняльного аналізу можу зробити висновок, що Україна демонструє унікальну та надзвичайно швидку динаміку у сфері гендерної рівності, особливо в екстремальних умовах повномасштабної війни.

Прогрес у секторі безпеки й оборони є беззаперечним, так як Україна форсовано зняла законодавчі бар'єри, досягнувши паритету у доступі до бойових посад, що поставило її на один рівень з такими країнами НАТО, як США та Канада. Це є свідомством того, що в умовах кризи професіоналізм витісняє застарілі стереотипи.

Для повного наближення до європейських стандартів, державі необхідно перейти від ситуативного прогресу, викликаного війною, до системної інституціоналізації. Це включає: запровадження гендерно орієнтованого бюджетування, посилення прозорості на ринку праці та інвестиції у гендерно чутливу інфраструктуру як у війську, так і в цивільному житті. Фактично, виклик для України полягає в тому, щоб закріпити та масштабувати на все суспільство той рівень рівноправності, який уже був досягнутий жінками на полі бою.

Щоб краще розкрити дану тему в рамках моніторингу громадської думки та аналізу сприйняття гендерної рівності в українському суспільстві, серед студентів Національного університету “Львівська політехніка” я провела опитування. Мета полягає у з'ясуванні рівня обізнаності, ставлення та очікувань молодого покоління щодо гендерної рівності у ключових сферах життя, особливо враховуючи контекст повномасштабної війни. В опитуванні взяли участь 100 студентів різних курсів та спеціальностей Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти.

Більшість опитаних студентів — 88% — вважають гендерну рівність фундаментальною цінністю та необхідною умовою для демократичного розвитку України. Лише 5% вважають, що ця тема є неактуальною або нав'язаною.

В опитуванні були розглянуті наступні питання:

1. На запитання, чи мають жінки та чоловіки рівні можливості для кар'єрного зростання:
  - 55% відповіли, що можливості загалом рівні, але жінкам доводиться докладати більше зусиль для просування.
  - 30% вважають, що в керівних сферах досі переважають чоловіки і доступ для жінок обмежений.
  - 15% не бачать жодних відмінностей.

Студенти також відзначили, що найбільша нерівність спостерігається у сфері оплати праці (42%) та зайнятті керівних посад (35%).

2. Чи спостерігається помітний зсув у сприйнятті традиційних сімейних ролей:

- 75% студентів (як чоловіків, так і жінок) вважають, що догляд за дітьми та домашні обов'язки повинні розподілятися порівну.
- 60% опитаних дівчат зазначили, що очікують, що після народження дитини основна відповідальність за догляд ляже саме на них. Це свідчить про розрив між ідеальною установкою та очікуваннями від реального життя.
- позитивним є те, що 68% студентів-чоловіків підтримують ідею батьківської відпустки та готові нею скористатися.

3. Чи змінило повномасштабне вторгнення гендерний ландшафт:

- 92% вважають, що участь жінок у Силах оборони та волонтерському русі стала найпотужнішим фактором руйнування стереотипів.
- 51% опитаних висловили занепокоєння щодо зростання ризику домашнього насильства та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.
- 45% вважають, що держава повинна запровадити спеціальні програми підтримки для ветеранок під час їхньої реінтеграції.

Результати опитування демонструють, що студенти університету мають високий рівень гендерної чутливості та підтримують рівноправність. Молоде покоління бачить і визнає очевидний прогрес, особливо у руйнуванні стереотипів завдяки війні. Однак, існує гостра потреба у посиленні державної політики, спрямованої на практичне втілення рівності у сферах економіки (оплата праці, керівні посади) та боротьби з гендерно-зумовленим насильством.

Таким чином, розглядаючи дане питання, можемо зробити висновок, що гендерна рівність є основоположним принципом демократичного суспільства і невід'ємною частиною прав людини, що закріплено в Конституції України та міжнародних зобов'язаннях держави. Це не лише про рівні права, а й про однакові можливості для самореалізації жінок і чоловіків у всіх сферах життя — від освіти та праці до участі у владі.

Саме, після повномасштабного вторгнення росії на територію України, і відбулися значні зміни та корективи в гендерній політиці нашої країни. Адже, з одного боку зруйновано багато традиційних стереотипів, показавши силу та рішучість жінок у сфері оборони, а з іншого — загостило низку проблем, зокрема, зростання насильства та економічну вразливість жінок. Тому, сучасна політика гендерної рівності має бути спрямована на вирішення цих викликів, інтеграцію гендерної перспективи в процес відновлення країни та забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у відбудові.

Для того, щоб вітчизняна гендерна політика стала більш ефективною та відповідала європейським стандартам, необхідне вдосконалення законодавства, зміцнення інституцій та органів влади, які відповідають за її реалізацію, впровадження гендерного мейнстримінгу та посилення просвітницької роботи. Зрештою, це допоможе створити більш стійке, справедливе та рівноправне суспільство, готове до подальшого розвитку.